

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЯХ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАТУСУ

Л.М. Грановська

доктор економічних наук, професор

головний науковий співробітник лабораторії економіки

Інститут зрошуваного землеробства НААН

Науково обґрунтовано механізми та відповідний інструментарій щодо регулювання рекреаційної діяльності на територіях поліфункціонального статусу в умовах Південного регіону України. Удосконалено методичний підхід, який враховує зміну економічної оцінки рекреаційного ресурсу залежно від зниження його рекреаційної здатності під впливом нераціонального антропогенного навантаження.

Ключові слова: механізми, інструментарій, рекреація, поліфункціональний статус, методичний підхід, економічна оцінка.

.....

Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом, частка рекреаційних ресурсів якого досить вагома. Рекреаційні ресурси відіграють важливу роль у житті суспільства, особливо за теперішніх умов — поступового зменшення фізичних і збільшення розумових затрат праці в міру зростання її складності та напруженості. За таких умов процес відновлення працездатності може бути забезпечений через використання рекреаційних ресурсів. Зараз рекреаційна діяльність є потужною галуззю економіки будь-якої країни, яка надає змогу не тільки отримати прибутки, а й ознайомити людей з історією, природою, культурою, звичаями, духовними цінностями країни.

За ступенем забезпеченості рекреаційними ресурсами Україна посідає одне з провідних місць у Європі, а близько 66% оздоровчих закладів з пляжами і 100% з морськими пляжами припадає на Південний регіон України — АР Крим, Запорізьку, Одеську, Херсонську та Миколаївську області. Загальна площа освоєних та резервних рекреаційних територій України становить 12% площі країни, а з урахуванням потенційних територій — близько 20%. Морські пляжі Азово-Чорноморського узбережжя займають близько 1160 км берегової смуги. Важливим рекреаційним ресурсом півдня України є клімат. Раціональне використання клімату разом з іншими рекреаційними ресурсами (море, річка Дніпро), сонце спрямовані на поліпшення та збереження здоров'я населення [1].

Високу рекреаційну цінність мають узбережжя Чорного й Азовського морів, Джарилгацької затоки — Скадовське узбережжя. Це

низинна поверхня, яка має сухостеповий ландшафт у прибережній зоні піщаних кіс. Цінними є морські узбережжя, де пляжі поєднуються з іншими видами рекреаційних ресурсів. Такими є береги Арабатської Стрілки, Утлюгського лиману, Федотової коси та коси Бірючий Острів, тобто район Генічеського узбережжя, надзвичайно насиченого рекреаційними ресурсами. Тут, крім лікувальних пляжів, є джерела мінеральних термальних вод і лікувальних грязей. Однак рекреаційні ресурси в Причорноморському регіоні України використовуються не повністю. Слід створити розвинуту й цивілізовану інфраструктуру використання, збереження та охорони рекреаційних ресурсів [2; 3].

Сама по собі наявність природних ресурсів не сприяє, а, навпаки, в багатьох випадках заважає економічному розвитку регіону, стимулюючи ренто-орієнтовану економічну поведінку. З іншого боку, слабо наділені природно-кліматичними ресурсами регіони демонструють активність та винахідливість у впровадженні ресурсозберігаючих технологічно-інноваційних рішень.

Розвиток рекреаційної діяльності тісно пов'язаний з екологічним станом природного середовища, оскільки використання рекреаційного потенціалу — це здатність доквітляти позитивно впливати на фізіологічний та психологічний стан людини, відновлювати його сили й здоров'я. Рекреаційний потенціал охоплює не тільки природні рекреаційні ресурси, а й природно-заповідний фонд, інфраструктуру та історико-культурні об'єкти. Однак більшість рекреаційних ресурсів мають певну форму використання в різних сферах господарювання,

що створює суперечності та конфлікти інтересів при їх використанні різними галузями економіки на конкретній території.

Аналіз використання природно-ресурсного потенціалу Південного регіону, який представлено територіями Херсонської, Миколаївської й Одеської областей та АР Крим, показав, що цю територію можна розглядати як типову зону поліфункціонального призначення, тобто таку, яка має рівноцінний статус пріоритетності просторових функцій у соціально-економічному розвитку територій (як рекреаційної та агропромислової водночас). Визначення та обґрунтування економічного режиму використання зон поліфункціонального призначення поглиблює та наповнює якісно новим змістом потенційні можливості щодо активізації та дієвості важелів економічного стимулювання розвитку територій подвійного статусу.

Таким чином, зонами поліфункціонального призначення можна вважати зони, в яких рівноцінно поєднуються різні пріоритети розвитку територій. У зв'язку з відсутністю законодавчої підтримки зон поліфункціонального призначення особливо важливе значення має механізм протекціонізму на регіональному рівні. У свою чергу, екологічно збалансоване природокористування являє собою визначену систему економічних відносин з питань використання природних ресурсів і збереження природного середовища за умови компенсаційності та належного рівня технічних досягнень, які впливають на гармонізацію суспільних потреб у сфері природокористування [4].

Південний регіон України є відкритою еколого-економічною системою природні ресурси якої зазнають всезростаючого антропогенного та техногенного впливу, часто надмірного й негативного, з боку різноманітних галузей і господарських об'єктів, розташованих у його межах або поза ним. Наслідки цього впливу надзвичайно багатоаспектні і зазвичай зачіпають усі сторони життєдіяльності населення цих територій. Саме на рівні регіону й виникають істотні суперечності між економічним розвитком та екологічним станом територій, що дає підстави для розроблення регіональної стратегії раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, раціонального збереження та відтворення природних ресурсів і умов, дотримання вимог ресурсно-екологічної безпеки всіма суб'єктами господарсько-економічної діяльності і на цій основі створення умов для оздоровлення природного середовища. Досягнення екологічно збалансованого розвитку цих територій можливе лише за умови комплексного підходу до системи природокористування.

Аграрний сектор економіки є найбільш потужним підкомплексом у складі господарсько-виробничого комплексу регіону, оскільки природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови та багаторічний досвід ведення господарської діяльності сприяють його розвитку. Крім того, вагоме значення для наповнення бюджету регіону і країни має розвиток і рекреаційного підкомплексу регіону.

Ефективність використання природних ресурсів для потреб аграрного сектора економіки та рекреаційного комплексу повністю залежить від удосконалення організаційно-економічного та еколого-економічного механізмів управління природокористуванням у цій поліфункціональній зоні. Організаційно-економічний механізм слід розглядати як комплекс організаційних та правових інструментів, а еколого-економічний механізм — як комплекс еколого-економічних та економічних інструментів, які забезпечують ефективне використання рекреаційного потенціалу за допомогою стимулювання інвестиційної діяльності та створення сприятливого еколого-економіко-правового поля для рекреаційної діяльності.

Тому метою нашого дослідження є розроблення й наукове обґрунтування механізмів та відповідного інструментарію регулювання рекреаційної діяльності на територіях поліфункціонального статусу.

Методологічний підхід для досягнення мети дослідження формується на основі застосування сучасних наукових методів: індукції, дедукції, історичного, системного підходу та системного аналізу, комплексності дослідження.

Питанням раціонального використання рекреаційних ресурсів та рекреаційної діяльності присвячено ряд законодавчих документів. Наприклад, Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року зосереджує увагу природокористувачів на необхідності стабілізувати та поліпшити екологічний стан територій впровадженням екологічно збалансованої системи природокористування [5]. Концепцією визначено основні завдання національної екологічної політики, серед яких важливе місце посідає умова досягнення безпечного для здоров'я людини стану довкілля зниженням імовірності виникнення екологічних ризиків.

У Національній доповіді України про гармонізацію життєдіяльності суспільства в природному середовищі (Київ, 2017) визначено, що одним із пріоритетних напрямів розвитку держави в економічно розвинутих країнах є ринок санаторно-курортних послуг та раціональне використання рекреаційних ресурсів. Виходячи з цього, стратегічною метою дер-

жавної політики України у сфері використання рекреаційних ресурсів «... є забезпечення умов для поліпшення стану здоров'я, подовження тривалості життя та періоду активного довголіття населення, впровадження здорового способу життя, створення конкурентоспроможного на світовому ринку рекреаційно-туристичного комплексу, який здатний максимально сприяти ефективному відтворенню трудових ресурсів» [1].

Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 330 від 22.06.2009 р. визначає понятійно-категоріальний апарат у сфері рекреаційної діяльності та формує вимоги до рекреаційної діяльності в межах природно-заповідного фонду України [6]. У свою чергу, Закон України «Про природно-заповідний фонд України», прийнятий Верховною Радою України 16 червня 1992 року за № 2457-ХІІ, визначає правові основи організації, охорони, ефективного використання та відтворення природних комплексів і об'єктів природно-заповідного фонду України [7]. Для забезпечення виконання завдань, визначених у ст. 52 Земельного кодексу України, якою передбачено необхідність прийняти закон про порядок використання земель рекреаційного призначення та забезпечення реалізації Закону України від 17 березня 2011 року № 3159-VI «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах» [8], розроблено проект Закону України «Про землі рекреаційного призначення» [9]. Цей законопроект визначає правові засади використання земель рекреаційного призначення, їх класифікацію, установлює вимоги до рівня забезпечення потреб населення в організації відпочинку. Однак у сучасному законодавчо-нормативному забезпеченні немає нормативів регулювання діяльності на рекреаційних територіях. Крім того, актуальним є питання щодо удосконалення системи регулювання господарської діяльності на рекреаційних територіях, що мають статус поліфункціональних.

Ключовою позицією в системі нормування антропогенного навантаження на рекреаційні території є збереження унікальних природних властивостей природних ресурсів, з одного боку, а, з іншого — поповнення державних бюджетів різного рівня фінансовими ресурсами від використання об'єктів і природних ресурсів рекреаційних територій. Так, частка доходів від туризму у валовому національному продукті в Іспанії становить майже 4 %, на Кіпрі — близько 20, в країнах Центральної і Східної Європи — майже 10% [10]. В Україні частка доходів від туризму у валовому націо-

нальному продукті не перевищує одного відсотка. Отже, позитивний вплив рекреаційної діяльності на стан економіки країни і регіонів недостатній, наявний в Україні природно-рекреаційний потенціал використовується неналежно, а якісний аналіз стану рекреаційного потенціалу свідчить про існування низки проблем, що потребують науково обґрунтованих шляхів для їхнього вирішення.

Не дивлячись на економічну доцільність і соціальну потребу в розвитку рекреаційного комплексу, досі в Україні немає повного кадастру земель курортного, рекреаційного, природоохоронного та історико-культурного призначення; не визначено цінних природних територій з метою прогностичного їх заповідання; не встановлено межі охоронних зон усіх видів. У наукових публікаціях вітчизняних вчених наведено аналіз процесу формування кадастру рекреаційних ресурсів і обґрунтовано, що без кадастру неможливо вирішити багато питань, пов'язаних з розвитком територій, оскільки саме такий кадастр може бути основою ефективного та еколого безпечного розвитку рекреаційних територій [10, 11].

Розвиток рекреаційного підкомплексу має забезпечити виконання:

- економічної функції, для чого слід створити оптимальний баланс між попитом і пропозицією;

- соціально-культурної функції за рахунок створення умов для відпочинку, оздоровлення населення, збереження рекреаційної зони, охорони історико-культурних пам'яток, розвитку туристичної мережі, збереження традицій та історії місцевого населення;

- геополітичної функції за рахунок збереження миру, поважання всіх культур, залучення населення до подорожей з мирними цілями;

- екологічної функції за рахунок раціонального використання природних ресурсів, розвитку рекреаційного підкомплексу, проведення заходів щодо створення парків, заказників, заповідників, озеленення території, охорони історичних та природних пам'яток.

Проте ефективне функціонування рекреаційного комплексу може проявлятися не тільки позитивно, а й негативно: забруднення туристами територій, посилення антропогенного тиску на природні ландшафти, що веде до їхньої деградації.

Для того щоб забезпечити збереження, відтворення, комплексне раціональне використання природних ресурсів Чорного та Азовського морів, сталий розвиток їхніх прибережних районів та морського середовища, а також вирішити екологічні проблеми Азово-

Чорноморського регіону, урегулювати діяльність аграрного сектора економіки та інших галузей, Верховна Рада України 22 березня 2001 року прийняла Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів» [12]. Програма має допомагати об'єднати зусилля всіх суб'єктів господарювання Азово-Чорноморського регіону задля розроблення та реалізації заходів щодо поліпшення екологічного стану морів. Єдиний комплекс екологічних, економічних, науково-технічних, організаційних та інших заходів буде спрямовано на вирішення завдань екологічного оздоровлення Азовського й Чорного морів.

На території Південного регіону функціонує значна кількість об'єктів природно-заповідного фонду України — біосферні заповідники, природні заповідники та національні природні парки. Діяльність цих територій і об'єктів регулюється Законами України «Про природно-заповідний фонд України» та «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України».

У межах Південного регіону виокремлено елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення (табл. 1); транс-кордонні елементи національної екологічної мережі та Всеєвропейської екологічної мережі (Україна — Румунія, що об'єднані Дунайським біосферним заповідником); природні коридори міжнародного значення (формує ланцюг прибережно-морських природних ландшафтів Азовського і Чорного морів, який оточує Україну з півдня); національні природні коридори (табл. 2).

Для забезпечення стійкості природних екосистем у межах рекреаційних територій розроблено організаційно-економічний та еколого-економічний механізми регулювання господарської діяльності рекреаційного підкомплексу (рис. 1).

Еколого-економічний механізм ґрунтується на формуванні економічних інструментів екологічного спрямування регулювання рекреаційної діяльності (економічній оцінці рекреаційних ресурсів; економічному ефекті рекреаційної діяльності; платі за використання

Таблиця 1

Елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення в межах територій Причорноморського регіону України

Елементи екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Об'єкти екологічної мережі, буферні зони
Таврійський (Херсонська область)	Дніпровсько-Молочанське міжріччя	Біосферні заповідники: Чорноморський, Асканія-Нова; Національні природні парки: Нижньодніпровський, Азово-Сиваський
Нижньо Дунайський (Одеська область)	Пониззя долини р. Дунаю	Дунайський біосферний заповідник
Азовський (Херсонська область)	Азовське море	Національні природні парки: Азово-Сиваський, Сиваський
Чорноморський (Херсонська область)	Північно-східний шельф Чорного моря	Національні природні парки: Джарилгач, Кінбурнська коса

Таблиця 2

Національні природні коридори екомережі в межах територій Причорноморського регіону України

Природний коридор	Місце розташування	Основні території
Південноукраїнський	Зона степів	Лісосмуги, пасовища, сіножаті
Прибережноморський	Прибережна смуга Азовського і Чорного морів	Внутрішні морські води, морські коси, мілини, пляжі, острови
Дніпровський	Долина р. Дніпра	Заплавні луки, чагарники, сіножаті, схилі землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти

Рис. 1. Умови забезпечення стійкості екосистем рекреаційних територій

рекреаційних ресурсів; штрафів за нераціональне використання рекреаційних ресурсів; тарифів за ліцензування рекреаційної діяльності; оподаткуванні рекреаційної діяльності; стимулюванні раціональності природокористування; економічних збитках від зниження рекреаційної здатності територій та еколого-економічних інструментах (економічному регулюванні гранично допустимого навантаження на рекреаційні території; гранично допустимому забрудненні рекреаційних територій; гранично допустимому обсязі використання рекреаційних ресурсів, виконанні екологічних стандартів у сфері природокористування на рекреаційних територіях).

Організаційно-економічний механізм передбачає: завершення Кадастру рекреаційних ресурсів; удосконалення системи управління розвитком рекреаційного комплексу та використанням рекреаційних ресурсів з урахуванням ієрархічного підходу; удосконалення законодавчого та нормативного забезпечення рекреаційної та інших видів господарської діяльності в межах рекреаційних територій.

Для того щоб визначити орендну плату за використання рекреаційних територій удосконалено методичний підхід, який враховує зміну економічної оцінки рекреаційного ресурсу залежно від зниження його рекреаційної здатності під впливом нераціонального антропогенного навантаження. Збиток рекреаційних функцій природного ресурсу розраховується як різниця між сумою індивідуальних витрат на рекреаційну діяльність на окремих ділянках рекреаційної території ($\sum B_i$) та питомими витратами ($B_{\text{п}}$) на всю рекреаційну територію з урахуванням кількості рекреантів і терміну їх перебування на певній території.

$$Z = T \times N \times (\sum B_i - B_{\text{п}} \times S), \quad (1)$$

де Z — збиток від зниження рекреаційної здатності рекреаційних територій, тис. грн; $\sum B_i$ —

сума індивідуальних витрат на окремих ділянках рекреаційних територій.

$$\sum B_i = \sum B_i \times S_i \times n_i, \quad (2)$$

$B_{\text{п}}$ — питомі витрати господарюючого суб'єкта на рекреаційну діяльність, тис. грн:

$$B_{\text{п}} = B / (S \times N \times T), \quad (3)$$

де B — витрати господарюючого суб'єкта на рекреаційну діяльність; N — кількість рекреантів; T — період перебування рекреантів на рекреаційній території.

Орендна плата за використання рекреаційних територій залежить від річної плати за використання ресурсу та здатності рекреаційних територій виконувати рекреаційні функції.

Зростання потреб у ширшому залученні природних рекреаційних ресурсів призводить також до негативних змін природного середовища. Тому слід передбачати та запобігати шкідливим наслідкам від екстенсивного використання рекреаційних ресурсів, щоб не допустити негативних змін у довкіллі.

Інтенсивність зовнішнього впливу на природні рекреаційні ресурси не може перевищувати деяку межу, вище від якої система нездатна самовідновлюватися. Ця межа має ґрунтуватися на жорстких екологічних регламентах природокористування. Гранична місткість рекреаційних ресурсів зумовлена комплексом екологічних, природних, соціальних та економічних чинників. Її визначення полягає в установленні показників допустимої місткості території, виходячи з окремих параметрів: екологічної рекреаційної здатності ландшафтів, забезпеченості земельними ресурсами для будівництва об'єктів рекреаційно-туристичного підкомплексу, а також водними й трудовими ресурсами та відповідною інфраструктурою.

За результатами соціального проекту щодо реалізації процедур екологічного аудиту

ту на прикладі промислово-рекреаційної зони Одеської області визначено допустиме антропогенне навантаження на водні об'єкти (табл. 3),

норми допустимого рекреаційного навантаження (табл. 4) та оцінено потенціал морської акваторії (табл. 5) [13].

Таблиця 3

Допустиме антропогенне навантаження на водні об'єкти (ос./га)

Вид об'єкта	Критерій	
	Технологічний	Психологічний
Акваторії для купання	300–500	100–200
Акваторії для катання на: – човнах на веслах; – човнах з мотором	2–5 0,5–1	0,5–1 1 (на 10–20 га)
Прибережні території для розміщення палаток	250–300	15–30

Таблиця 4

Норми допустимого рекреаційного навантаження

Природний комплекс	Допустиме рекреаційне навантаження, ос./га
Піщані пляжі озер та водосховища	1250
Пляжі, вкриті трав'яною	500

Таблиця 5

Оцінка потенціалу морської рекреації (приклад розрахунку)

Регіон (територія)	Площа пляжів, м ²	Допустимі норми разового розміщення, тис. ос.	Допустима ємність пляжів, млн. ос.-днів	Допустима кількість осіб, які можуть відвідати пляж за купальний сезон, тис. ос.
	20 000	4,0	1,44	600,0

ВИСНОВКИ

Основні заходи щодо поліпшення екологічного стану на рекреаційних територіях Південного регіону України, за умови збереження існуючого господарсько-виробничого комплексу, а також раціонального використання рекреаційних ресурсів з обов'язковим збереженням природного середовища:

1) поступова і поетапна реконструкція та модернізація об'єктів господарсько-виробничого комплексу в контексті їхньої екологічної безпечності для природного середовища.

2) упровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з урахуванням вимог охорони природного середовища.

3) установлення водоохоронних зон згідно з існуючим законодавством та збереження двокілометрової медичної зони в акваторії Чорного й Азовського морів;

4) розроблення і впровадження державного механізму управління розвитком рекреаційно-туристичного комплексу, використання рекреаційних ресурсів з урахуванням вимог охорони природного середовища.

5) розроблення та удосконалення існуючого законодавчо-нормативного забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу рекреаційних територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. — К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. — 2017. — 308 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://menr.gov.ua>
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Херсонській області. — Департамент екології та природних

- ресурсів Херсонської ОДА. — Херсон, 2017. — 237 с.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області. — Департамент екології та природних ресурсів Одеської ОДА. — Одеса, 2017. — 216 с.
 4. Грановська Л.М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональних територій: монографія / Л.М. Грановська. — Херсон: Вид-во ХДУ, 2009. — 414 с.
 5. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року. — Офіційний вісник України, 2007. — № 78. — ст. 2960, 2961.
 6. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України № 330 від 22.06.2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 7. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». — Введено в дію 25 лип. 1992 р. — Постанова Верховної Ради України від 16 черв. 1992 року № 2457-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 8. Закон України «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах» від 17 березня 2011 року № 3159-VI — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pravinform.gov.ua>
 9. Проект Закону України «Про землі рекреаційного призначення». — 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
 10. Охріменко Л.Г. Особливості функціонування рекреаційного комплексу в умовах сталого розвитку / Л.Г. Охріменко // Регіональна економіка. — 2000. — № 2. — С. 224–228.
 11. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. — 2-ге вид., випр. та доповн. / Т.І. Ткаченко. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. — 463 с.
 12. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів» від 22.03.2001р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
 13. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційний механізм): монографія / За ред. д.е.н. Т.П. Галушкіної. — Одеса: Вид-во ТОВ «ІНВАЦ», 2006. — 184 с.

УДК 352.073.544 (477)

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

І.І. Самойлова

кандидат наук з державного управління
доцент кафедри митної справи

Університет державної фіскальної служби України

Д.М. Мельник
аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Проаналізовано роль об'єднаних територіальних громад у системі регулювання земельних відносин. Виявлено проблеми, з якими стикаються територіальні громади під час управління земельними ресурсами та землекористуванням. Запропоновано напрями посилення впливу територіальної громади в системі управління земельними ресурсами і землекористуванням в Україні.

Ключові слова: землекористування, ефективне управління, територіальна громада, система, органи місцевого самоврядування.

Земля є одним із головних ресурсів життєдіяльності суспільства. Вона виступає виробничим чинником багатьох галузей економіки, виконує низку важливих функцій у життєдіяльності людини. У сучасних умовах невід'ємною складовою розвитку нашої держа-

ви у сфері реформування земельних відносин є формування ефективної державної політики. В умовах децентралізації влади України особливо важливими постають питання управління земельними ресурсами та землекористування [1]. Недосконалість державного регулювання